הא דטעו הא דלא טעו אי דלא טעו מאי יכולים למחות ברוחות: אמר רב נחמן האחין שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח יתר על שתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה אמר רבא הא (א) דאמרן פחות משתות נקנה מקח לא אמרן אלא דלא שויה שליח אבל שויה שליח אמר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי והא (ב) דאמרן יתר משתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר ניפלגין בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא מכרן קיים דתנן שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל רשב"ג אומר מכרן קיים והא דאמרן שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה לקרקעות ובמקרקעי לא אמרן אלא דפלוג בעילויא אבל פלוג במשחתא לא כדרבה דאמר רבה כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה נמי חוזר והא דתנן השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים שילח ביד פיקח פיקח חייב ואמאי נימא שלוחו של אדם כמותו שאני התם דאין שליח לדבר עבירה דאמרינן דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים (ג) והדתניא שליח שלא עשה שליחותו שליח מעל עשה שליחותו בעל הבית מעל כי עשה שליחותו דבעל הבית בעל הבית מיהא מעל אמאי נימא אין שליח לדבר עבירה שאני מעילה דילפא חטא חטא מתרומה מה תרומה משוי שליח אף מעילה משוי שליח ונילף מינה משום דהוי מעילה ושליחות יד שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין מעילה הא דאמרן שליחות יד מאי היא דתניא על כל דבר פשע בש"א לחייב על המחשבה כמעשה ובה"א אינו חייב עד שישלח בו יד שנאמר אם לא שלח ידו וגו' אמרו ב"ש לב"ה והלא נאמר על כל דבר פשע אמרו להם ב"ה לב"ש והלא נאמר אם לא שלח ידו במלאכת רעהו אמרו ב"ש לב"ה א"כ על כל דבר פשע למה לי שיכול אין לי אלא הוא אמר לעבדו ולשלוחו מנין ת"ל על כל דבר פשע הניחא לב"ה אלא לב"ש דמוקמי ליה להאי קרא במחשבה כמעשה

נילף

הא דטעו. הא דפליגת שתות או הותיר: **ברוחות.** מי שנפל לו חלק בדרום אומר טול לי חלק בצפון שהיתה לו שם שדה סמוכה לה שנפלה לו מאמו: **הרי הן כלקוחות כו'.** כך דינן של לקוחות כדלקמן בפרק הזהב (ב"מ דף מט:): ה"ג **והא דאמרן יתר על שתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא.** הא דאמר יתר על שתות בטלה חלוקה לגמרי לא אמרן אלא שלא התנו מתחילה להיות שומת הנכסים כשלשה שהן ב"ד אבל קבלו עליהם להיות חלוקתם כדין שום הדיינין אפי' יותר על שתות מכרן קיים דקי"ל כרשב"ג דאמר מכרן קיים במסכת כתובות פרק אלמנה ניזונית (ד' צט:) ולא ס"ל לרבא הא דאמר רב נחמן לעיל הלכה כדברי חכמים: **והא דאמרן שתות צריך להחזיר אונאה לא אמרו אלא במטלטלי.** דאונאה כתיבה בהן או קנה מיד עמיתך אל תונו דבר הנקנה מיד ליד: **בעילויא.** שלא חלקום בחבל ליטול כל אחד ברעה ויפה אלא העלום בדמים ונטל זה ברעה כפי דמים וזה ביפה כפי דמים: **חוזר.** שאין זה כשאר אונאות דקי"ל בהזהב (ב"מ דף מט:) פחות משתות מחיל איניש דהתם אין כל אדם יכול לצמצם הדמים אבל טועה במדה טעות הוא ולדעתא דהכי לא עביד: **נימא שלוחו של אדם כמותו.** יתחייב שולחו ולא השליח: **אין שליח.** חשוב שליח לדבר עבירה שיתחייב שולחו אלא הרי הוא כעושה מאליו: **שליח שלא עשה שליחותו.** גבי הקדש קאי שהיו אצלו מעות הקדש וטעה כסבור שהן של חולין ומסרו לשליח ליקח בהן חלוק וקנה בהן טלית שליח מעל ולא השולחו שבדבר זה אינו שלוחו: **אבל אם עשה שליחותו בעל הבית מעל.** ומביא קרבן מעילה: **חטא חטא מתרומה.** לרוב דברים היא למודה מתרומה במסכת מעילה (דף יח:) כתיב הכא וחטאה בשגגה מקדשי ה' וכתיב בתרומה באוכלה בשוגג ולא ישאו עליו חטא: **משוי שליח.** להרמתה: **ונילף מינה.** לכל דבר עבירה דיש שליח: **שליחות יד.** בפקדון: **על כל דבר פשע.** בתר אם לא שלח ידו כתיב: **לחייב על המחשבה** (ד). או על הדיבור שאם אמר או חשב לשלוח יד בפקדון הרי הוא ברשותו מאותה שעה ואילך להתחייב בכל אונסין שיעלו בו אפילו הוי שומר חנם שלא היה חייב עד עכשיו אלא בפשיעה: **אין לי.** שנתחייב באונסין בשליחות יד אלא בזמן ששלח בה יד הוא עצמו:

נילף

הא דטעו הא דלא טעו. ה"ה דמצי למימר הא דטעו בשתות והא דטעו בפחות משתות ולא איצטריך לומר יכולין למחות ברוחות: **אבל** שויה שליח מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך כו'. וא"ת הא אמרי' בפ' אלמנה ניזונת (כתובות דף ק. ושם) שליח כמאן רבא אמר רב נחמן שליח כדיינין משמע דפחות משתות המקח קיים כדיינים ורבא גופיה קאמר הכא דאי שויה שליח מצי א"ל לתקוני שדרתיך כו' משמע דהמקח בטל אף בפחות משתות ואומר רשב"ם דהתם רבא משום דרב נחמן קאמר וליה לא ס"ל והכא משמיה דנפשיה ור"ת מפרש דהתם מיירי בשליח הדיינין דאלמוהו רבנן להיות כמותם והכא מיירי בשליח דשויה הלוקח בעצמו אי נמי י"ל דנהי דקאמר התם שליח כדיינין והמקח קיים האונאה מיהא צריך להחזיר והכא נמי ה"ק לתקוני שדרתיך כו' וצריך להחזיר האונאה ולא כשאר אדם דפחות משתות הויא מחילה: **ה"ג** בקונטרס **הא דאמרן יתר משתות בטל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא לא.** כלומר המקח קיים ולפי גירסא זו מייתי ראיה מרשב"ג דאמר מכרן קיים ולא ס"ל לרבא הא דאמר רב נחמן לעיל דהלכה כחכמים והא דאמרן שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא במטלטלים דהא כתיב בהן אונאה או קנה מיד עמיתך אל תונו דבר הנקנה מיד ליד עכ"ל וקשה לר"ת חדא מדנקט גבי שתות אין אונאה לקרקעות משמע דביתר משתות יש להן אונאה ובפרק המקבל (ב"מ דף קה.) מסיק רב נחמן וזבין שוה מאה במאתן אין להם אונאה ועוד קשה דפירש דרבא לא ס"ל כר"נ ודוחק הוא דהא רב נחמן רבו היה וע"ק לפי' הקונטרס גרס מעיקרא יתר משתות במילתיה ומייתי ראיה ממשנה דשום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות כו' ואמאי מייתי ראיה מינה הא משנה זו לא מיירי כלל ביתר משתות מה יהא דינן וא"כ לא הוי דומה בדומה לכך נראה לר"ת דגרס איפכא וכן גרס ר"ח וה"ג הא דאמר שתות קנה ומחזיר אונאה לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא לא והוי המקח בטל והשתא מייתי ראיה מחכמים והא דאמר יתר משתות בטל המקח לא אמרן אלא במטלטלי אבל במקרקעי כו' והשתא ניחא שפיר וזבין שוה מאה במאתן מיהו קשה דמשמע הכא לפי' רבינו תם דבקרקעות לא שייך ביטול מקח אליבא דרב נחמן ובפרק הזהב (ב"מ דף נז.) אמר ר"נ הדר אמר רב תקלא אונאה אין להם ביטול מקח יש להם וי"ל דביטול מקח דהתם היינו מפלגא וה"נ איתא בירושלמי עד פלג יש להם אונאה אבל בציר מפלג לא הוי ביטול מקח והוא דזבן מאה במאתן אי פלג דוקא לא הוי וזבין מאה במאתן דוקא אלא פחות ממאתן פורתא ואי מאתן דוקא הא דקתני עד פלג לאו דוקא אלא ר"ל יותר מפלג פורתא אבל מפלג המקח קיים: **אמאי** מעל נימא אין שליח לדבר עבירה. תימה הא ע"כ מיירי בשוגג דאי במזיד ליכא מעילה דאין מעילה במזיד א"כ יש שליח לדבר עבירה דלא שייך למימר דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים כיון שהוא שוגג דהכי נמי משמע בפ' מרובה (ב"ק דף עט.) דקאמר הרי שגנב טלה מן העדר ואמר (ה) לכהן טול טלה זה שהוא שלי או נתנו לכהן לבכורות בנו והראה לו בטלה של חבירו ומסיק דמיד שהוציאו הכהן מרשות בעלים נתחייב הגנב במשיכת הכהן והקשה ר"י התם אמאי חייב הגנב נימא אין שליח לדבר עבירה ותירץ כיון שאין הכהן יודע שהוא בא מגניבה לא שייך למימר דברי מי שומעין ואומר ר"י דהכא מיירי אפי' דנזכר השליח קאמר דמעל בעל הבית והשתא פריך אמאי מעל נימא אין שליח לדבר עבירה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ואע"ג דנזכר השליח מעל בעל הבית כדמוכח במעילה (דף כא.) דתני נזכר בעל הבית ולא נזכר שליח השליח מעל נזכרו שניהם תנוי מעל והטעם לפי דמעילה אינו אלא בשוגג כדפרישית לפיכך מעל אותו שלא נזכר ואותו שנזכר מזיד הוא מ"מ דוקא אם נזכרו שניהם הא אם נזכר השליח לבד בעל הבית מעל:

מורד

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ג מהל' מכירה הל"ב סמג לאוין קע טוש"ע חו"מ סי' רכז סעי' לו:
כו ב מיי' שם הל"ט ופ"ק מהל' שלוחין הל"ב סמג לאוין שם טוש"ע שם סי' קפב סעי' ג וסי' רכז סעיף ל [וסעי' לו]:
כז ג מיי' פי"ג מהל' מכירה הל"ב סמג שם טוש"ע שם סי' רכז סעי' לח [ותוספי גרסאות יש כאן וגי' הרמב"ם וש"ע אינו כגירסת רש"י אלא כגירסת הרי"ף ז"ל ע"ש]:
כח ד מיי' שם הל"ח ופ"א מהל' שלוחין הל"ב סמג שם טוש"ע שם סעי' מט:
כט ה מיי' פט"ו מהל' מכירה הל"א סמג שם טוש"ע שם סי' רלב סעי' א:
ל ו מיי' פי"ד מהל' נזקי ממון הל"ה סמג עשין סט טוש"ע שם סי' תיח סעי' ז:
לא ז מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ח:
לב ח מיי' פ"ז מהל' מעילה הל"ב סמג עשין רי:
לג ט מיי' שם הל"א:
לד י מיי' פ"ג מהל' גזילה הל"א סמג שם טוש"ע שם סי' שנ סעי' ד:
לה כ מיי' שם טוש"ע שם סעי' ה:

◆

תורה אור השלם

ו. על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו: שמות כב ח

ז. אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו: שמות כב ז

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

◆

תוס' ר"י הזקן

ברוחות. שנויא הוא שהיתומים ניחא להו ברוח צפוני מרוח דרומי שבא לחלק הגדול אע"פ שרוח צפוני שוה לרוח דרומי. והלכה כרב נחמן והביא זה הר"ם ספר עשירי בנחלות פרק הי"ד, כלקוחות. כדמפרש, ואין להם דין יורשין שאין לאחד לירש יותר מחבירו אפילו פרוטה. נקנה מקח. דמחילה הוי. שויה שליח. שעשה האחד שליח. [לעוותי]. לקלקלני, אלא שתתקנני, שאין דרך בני אדם לעשות שליח לקלקלם, והמקח בטל. ואי קשיא והא אמרינן בפרק אלמנה נזונת [כתובות ק, א] שליח כמאן אמר רבא א"ר נחמן שליח כדיינים, כלומר ואם טעה בשתות בטל מקח פחות משתות קנה ומחזיר אונאה. ואיכא למימר דפסקינן התם בגמ' שליח כאלמנה, ואית דמתרצי דהכא איירי במטלטלי דהואיל ואיכא ביטול מקח אם הוא קנה ביותר משתות כשקנה שלוחו אפילו פחות משתות ביטול מקח איכא (אם הוא קנה ביותר משתות). ולא נהירא דא"כ אפילו חזרת אונאה ליכא דלא יחזיר דהא אין אונאה לקרקעות. ואסיקנא תמן הלכתא דשליח כאלמנה ואפילו בכל שהוא חוזר המקח. ומסתברא דהני מילי היכא דנתאנה לוקח שלקח ביותר משויו, אבל אם קנה בשוויו ולא לקח ביותר אין המקח חוזר אלא נסתלק המוכר והדין עם השליח לשלם. דאמרינן פרק גט פשוט [ב"ב קסט, ב] ההיא אתתא דיהבא זוזי לההוא גברא למזבן ארעא אזל זבנה שלא באחריות אתא לקמיה דרב נחמן א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי א"ל רב נחמן את זבנא מיניה שלא באחריות והדר זבין לה ניהליה באחריות. ואיכא מאן דמוקים שלא ידע המוכר שהוא קונה לאחר, אבל אם ידע המוכר שהוא קונה לאחר בטל מקח כמ"ש פרק גט פשוט. בשומא דבי דינא. כדין שומת ב"ד דשתות בטל מקח. בעלויא. שזה נטל הקרקע וזה נטל קרקע אחר ועלו אותם בדמים וטעו באותם דמים. במשחתא. שחלקו במדה וטעו במדידה. חוזר. אית דמפרשי חוזר האונאה ולא הוי בטול מקח, ואית דמפרשי חוזר המקח כמו שביארנו בפרק המוכר את הספינה. שליח. גבי הקדש הוא שאם נתן מעות לשליח להוציאן וכסבור חולין הם אם עשה השליח מה שאמר לו בעל הבית [בעל הבית] מעל, ואם שנה שליח מעל. חטא. במעילה כתיב [ויקרא ה, טו] וחטאה בשגגה, ובתרומה כתיב [ויקרא כב, ט] ולא ישאו עליו חטא. מנין. שחייב הנפקד באונסין.

מסורת הש"ס

א) גיטין נב. מח. מילה לו: ב"ק ט. קט: בכורות מח. ב"ק קט:, ב) כתובות פה. לט: ב"מ קת. בכורות מח. עירובין עה: [דוגמתו נדרים לו.] [פסחים סט תמורה כז], ג) כתובות לט:, ד) [כתובות לט:] ב"מ ע. קת. תמורה כז, ה) ב"מ ע: ב"ב ג. מנחות סט. טו, ו) [בכ"מ וכ"ב ובמנחות איתא רבה] [וכ"ה כאן בכת"י ובר"ף], ז) ב"ק נט:, ח) [ב"ק נא. עט.], ט) נדה יד: סנהדרין כט. [תמורה כה. ב"ק ע.], י) חגיגה י: מעילה כ. ע"ש נדרים נג. כתובות לח:, כ) [כת"י: דילפינן], ל) [פסחים לג. סנהדרין פב. זבחים מה. תמורה ג. מעילה יח:], מ) לעיל כה, וש"נ, נ) ב"מ מד. [זבחים מג, ס) [כת"י: למחשבה], ע) [גרש"י כתובות לט: מכית אבי אמו], פ) [וע"ש עוד כדף ג ע"ב], צ) [אולי צ"ל בשלשה, רש"ש], ק) [ע"א], ר) [ויקרא כב. יד], ש) [ב"מ מז ע"ב], ת) [גרש"י שברי"ף נוסף ד"ה במשחתא. במדה:], א) [גרש"י שברי"ף נוסף: ולא מחיל], ב) [ויקרא ה. טו], ג) [שם כב, ט], ד) [וע' היטב בתוס' כתובות ק. ותוס' גטין לד. ד"ה ב"ד], ה) [ד"ה רבא], ו) [צ"ל דגרסינן. ובדפו"י דגרי], ז) [בדפו"ו כתוב: והכי גרסינן. במקום וה"ג], ח) צ"ל חסא, ט) [כתובות פ"ח ה"ד], י) [נדל"ל בפלגא], כ) [וע' תוס' כתובות לט. בד"ה אלמנה ועוד שם ק. ד"ה אמר ר"נ], ל) [סנהדרין פב ע"א, וע"ע רש"י מעילה כא ע"א ד"ה החטוי מעל], מ) [ע"ש וגם בתוס' שם ד"ה נזכר], נ) [ב"ב ל ע"א],

◆

גליון הש"ס

גמ' הרי הן כלקוחות. עיין גטין דף מח ע"א תד"ה אי לאו דאר"י:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא הא דאמרת: (ב) שם והא דאמרת יתר: (ג) שם והדתנן שליח שלא. נ"ב משנה היא במעילה: (ד) רש"י ד"ה לחייב על המחשבה. נ"ב וכב"מ סוף דף מג פרש"י דוקא אמר יעיין שם בתוס': (ה) תוס' ד"ה אמאי וכו' מן העדר ואמר לבעל חובו טול טלה זה:

◆

מוסף תוספות

א. יכולים למחות. תוס' כתובות ק. ב. אלא רבותא נקט דאפילו ברוחות יכולין למחות. שם: דחדא מינייהו נקט. תוס' גיטין לד. ג. פירוש בקונטרס שליח סתם משמע דאפילו שליח בעלמא. תוס' כתובות ק. וע"ש שהעמידו הקושיא בדוקא על פי' הקונטרס. ד. סברא דנפשיה קאמר ולא משמיה דרב נחמן. תוס' הרא"ש. ה. ואמתניתין קיימינן דתנן בב"ד ועלה קאמרינן שליח ב"ד כמאן ואמר ר"נ ששלוחם כמותם. ריטב"א. ו. ובדיינים גופייהו מחזיר ההונאה בפחות משתות. תוס' הרא"ש: דאין כח ב"ד יפה כלל טפי מבשליח דעלמא. תוס' כתובות ק. ז. ואפילו טעה בכל שהוא. רשב"א. ח. המשלח עצמו. תוס' הרא"ש. ט. לא היה יכול לחלק בין מקרקעי למטלטלי דאפי' במקרקעי יש אונאה ביותר משתות. שם. י. ועד כאן לא קאמר רשב"ג מכרן קיים אלא בשתות אבל ביותר משתות לא קאמר. שם. כ. פי' אין אונאה כלל ואפילו ביותר משתות המקח קיים ואין לו להחזיר אונאה. ריטב"א. ל. דבמאתים הוי ביטול מקח. תוס' כתובות צח: מ. מעט פחות ממאתן זבן א"נ שוה מאה ומעט יותר. תוס' הרא"ש. נ. דיודע התלמוד דאפי' דנזכר השליח דהוי מזיד דמחייבין ליה לבעה"ב כשעשה שליח שליחותו. שם. ס. דמשמע דוקא נזכרו שניהם הוא דאיכא מעילה גבי תנוי אבל נזכר שליח ולא נזכר בעה"ב לא מעל תנוי דיצא לחולין במעילת בעה"ב. שם.